

Ivan Tavčar

JANEZ SONCE

Založba Bird Publisher, 2011

Naslov izvirnika:

Janez Sonce

Ivan Tavčar

Ivan Tavčar, 1885

Copyright © Bird Publisher, 2011

Založba:

Bird Publisher

DP, založništvo, d. o. o., Levčeva ulica 13, 1234 Mengeš

Telefon: +386 (1) 723 78 28

E-pošta: info@bird-publisher.com

www.bird-publisher.com

Urednik: Damjan Plut

Oblikovanje: Grafiza

PDF in e-knjiga narejena: junija 2011

CIP - Kataložni zapis o publikaciji

Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

821.163.6-32(0.034.2)

TAVČAR, Ivan, 1851-1923

Janez Sonce [Elektronski vir] / Ivan Tavčar. - El. knjiga. -

Mengeš : Bird Publisher, 2011

Način dostopa (URL): <http://www.bird-publisher.com/>

ISBN 978-961-279-040-0 (pdf)

ISBN 978-961-279-041-7 (mobi)

ISBN 978-961-279-042-4 (ePUB)

257115648

Vse pravice pridržane. Nobenega dela te knjige ni dovoljeno reproducirati, prenašati ali uporabljati v izvirniku ali v prevodu v kakršni koli obliki in s katero koli tehniko, elektronsko, mehansko, s fotokopiranjem, snemanjem ali s katerim koli sistemom za shranjevanje, obdelavo in prenos podatkov brez pisnega dovoljenja založbe.

Ta e-knjiga je namenjena vaši osebni uporabi. Ni je dovoljeno prodajati naprej ali podariti drugim osebam.

Če bi želeli to e-knjigo podeliti z drugo osebo, prosimo kupite dodatni izvod te e-knjige vsaki osebi, kateri bi jo radi podarili.

Če berete to knjigo, a je niste kupili ali ni bila kupljena za vašo osebno uporabo, potem bi bilo dobro, da bi si kupili vaš lasten izvod te e-knjige. Zahvaljujemo se vam, ker upoštevate in spoštujete avtorsko delo vseh sodelujočih avtorjev in založbe.

Vsebina

I.....	6
II.....	8
III.....	12
IV.....	19
V.....	23
VI.....	31
VII.....	39
VIII.....	45
IX.....	53
X.....	61
XI.....	67
XII.....	81
XIII.....	91
XIV.....	97

I

V letu 1660 zadnje dneve meseca julija, mrgolelo je po ulicah ljubljanskih vse polno podeželskega plemstva. Po prodajalnicah so ti vitezi nakupovali, kar so potrebovali zase in svojo družino. Mlajši – sinovi – pa so se v novih opravah gnetli po tlaku, lazili za meščanskimi dekleti, pretepali se z dijaštvom in mesarji ter banketovali sedaj tu, sedaj tam. Starejšim kakor mlajšim pa je življenje ugajalo mnogo bolj v mestu nego po pustih graščinah! Več vzrokov je bilo privabilo to plemstvo v mesto. Predvsem se je takrat vedelo že gotovo, da pride meseca septembra cesar Leopold v mesto in da se mu bodo tedaj poklonili deželni stanovi. Zategadelj so morali sivi očetje s kmetov marsikaj nakupiti, novih oblek starim in mladim doma, ki je je vse hotelo gledati z lastnimi očmi, kako bode cesar Leopold jezdaril v belo Ljubljano. Drugi vzrok je bil ta, da je ravno tedaj tičala v mestu nemških komedijantov družba, katera je pred visokimi stanovi namerjala igrati prekrasno »akcijo«, posvečeno stanovom samim – seveda za dober slovenski denar!

Ravno za tistih dni – in to je bil zadnji, a ne najmanjši vzrok – razpisala je bila njegova milost deželni maršalek sejo deželnega odbora in sicer zaradi slučaja, kateri je v tistih časih z grozo in studom napolnjeval vse kranjsko plemstvo, gospodov prelatov ne izvzemši. Slučaj pa je bil tale! Deželnih stanov soud vitez Janez Sonce se je bil zaljubil v hčerko bogatega ljubljanskega ranarja, kateri si je bil s puščanjem, prodajanjem suhih zelišč in drugim takim trgovstvom pomagal do bogastva. Ta ranar je slovel zaradi svojega bogastva, a še mnogo bolj zaradi svoje hčere, katera je bila res krasna kakor luna v jasni noči. A ranarji so bili takrat zaničevani, in rokodelčič, ki je šival usnje ali pa krpal platno in živel slabo, pogledaval je z velikim zaničevanjem po našem ranarju in njegovi hčerki. In vsakdo je menil, da ji usoda ne bode dodelila drugega ženina, če se ne oglasi sinek kakega zaničevanega ranarja, ki jo je lahko vzal, ne da bi si nakopal sramoto nase in na hišo svojo! Pa stvar se je zasukala drugače. Pričelo se je govoriti po mestu, da je mladi in plemeniti Janez Sonce zaljubljen v Ano Rozino in da lazi k nji v tihih večerih. Ali saj se poznajo plemenitniki! Taki gospodje si napravljajo kratke čase ter imajo svoje igre!

In ona, ranarjeva, je kakor nalašč rojena za take šale! Ko se je naveliča, pa bode zašlo to »sonce« in in nikdo mu ne bodo mogli ničesar očitati, ker je morala takoj vedeti, kam vodi taka pot! In meščanstvo se je smejalo. A smejanje se je izpremenilo v strmenje, ko je nekega jutra počila po mestu novica, da se Janez Sonce poročuje pri očetih kapucinih z Ano Rozino. Vse mesto je skupaj vrelo. In res je prišel Janez Sonce iz male cerkve, in, vodeč Ano Rozino s seboj, šel je v svojo hišo ž njo kot ženo, katera se mu je izročila po božjih zakonih. A kak je bil pri tem! Svetlih oči je stopal v bleščeči svoji obleki po ulicah ter se smejal plemenitim znancem, ki so se čudili ter odpirali usta. Med vicedomskimi vrati je srečal deželni glavar, ekscelenca Volk Engelbreht Turjaški, svatovsko družbo, ki se je polna spoštljivosti stiskala v stran, da bi se napravil prostor velikemu gospodu in konju njegovemu. Zagledavši deželnih stanov suda, pobrzdal je Volk Engelbreht in ustavil svojega konja ter zbadljivo povprašal, je li Janez Sonce zašel med nemške komedijante, da o belem dnevu v tej družbi okrog lazi. Ali mladi »deželan« se je globoko priklonil, prijel Ano Rozino za belo ročico ter dejal glasno:

»Ekscelenca, Vaša milost, to je sedaj moja žena!«

Ekscelenca Volk Engelbreht je na ta odgovor prav močno prebledel, pogledal temno, in kakor črn oblak na nebu razprostrl se mu je srd po ošabnem obrazu! Obrnil je konja ter oddirjal, kolikor mu je prostor dopuščal, po vicedomskih ulicah, kakor bi se za njim podila četa ljutih Turčinov.

V mestu je zavladała silna razburjenost, posebno plemenitaška mladina se je togotila ter škripala z zobmi. V večerih so se zbirali sinovi iz najboljših rodbin pred hišo Janeza Sonca ter mu pobijali okna. Ali naš vitez se je ta čas sončil v ljubezni mlade soproge svoje ter bil toliko previden, da je tičal med stenami svoje kočē in da ni prihajal na jasni dan.

Medtem se je razširila vest o Janeza Sonca poroki tudi po deželi, kjer ni napravljala manjšega vtisa nego v beli Ljubljani. Ko se je zvedelo, da se hoče deželni odbor sam pečati s to prevažno zadevo, bilo je vse radovedno, kaj bodo ukrenili dežele očetje. Vse je tedaj tiščalo v mesto, nekoliko iz radovednosti, nekoliko pa iz tistega gotovo živalskega čuta, vsled katerega je človek vedno rad navzočen, če se izvršuje ostra kazen nad soudom človeške družbe! Ni ga imel prijatelja Janez sonce in vse je hrepenelo izbrisati madež, ki ga je brezvestni ta vitez vtisnil na svetlo bleščēčo čast domačega plemstva.

II

Bilo je kake štiri tedne po poroki Janeza Sonca. Krasno jutro poznega poletja je objemalo belo Ljubljano. Ni se kazala megla na jasnem obnebu in sonce je imelo še prav prijetno in občutno moč. Dasi je bilo obilo viteštva v belem mestu, bila sta ob ranem jutru samo dva jezdeca v prostorni deželni jezdarnici. Dolgo, leseno to poslopje je stalo nekako na tistem mestu, kjer čepi sedaj naše deželno nemško gledališče. Po visoki strehi je frfetala neštevilna tolpa vrabičev ter glasno kričala. Pred glavnim vhodom, na sprednji strani, slonela sta dva deželnih stanov strežaja, oblečena v rumeno in modro barvo, ter zaspano zrla na trg in na vicedomska vrata, kje se je lahko vsak trenutek prikazal ta ali oni veliki gospod. Na gradu, v tako imenovanem piskalčevem zvoniku, je bilo ravnokar sedem odzvonilo, v znamenje, kako je nekaj turški krvoločni pes brezuspešno naskakoval krščansko to mesto!

V jezdarnici sta bila tedaj samo dva jezdeca. In še ta dva sta leno jezdarila naokrog ter dovoljevala, da sta konja po lastni volji svoji premikavala kopita po peščeni areni. Jezdeca sta se razločevala po starosti in po obleki ter bila videti tudi po značaju različna. Starejši je nosil krog vrata nekak kolar; to je pričevalo, da je služabnik svete cerkve in ne posvetni vitez, kar bi bil morda kdo sklepal po drugi opravi. Snel je bil klobuk z glave ter ga držal navzdol ob konjevem trebuhu. Tik njega je skakal velik kodrast pes ter se metal kvišku proti klobuku v gospodarjevi roki. Ko je ob priliki pograbil z belimi zobmi po klobuka širokih okrajih, dejal je gospod:

»V kot, Seladon! Sedaj nimam čase zate!«

In pes jo je v hipu pobral k steni, v kot, ter z bistrimi pogledi odondod zasledoval svojega gospodarja, naokrog jezdečega.

Drugi jezdec je bil prav mlad, bilo mu je morda komaj osemnajst do devetnajst let. Ali ob vsi svoji mladosti je bil vendar opravljen, kakor bi ravnokar hotel planiti v tolpo sovražnikov, v najhujše klanje! Pod nosom se mu še ni kazalo najmanjše znamenje moške brade; ali navzlic temu je nosil ob strani na močnem jermenu težak meč, ki je s svojim velikim držajem napravljaval groze in smrti vtis. Glavo si je bil zavil v temno železno čelado, ki se je tako tesno prijemale, da se je videlo iz dalje, kakor bi bil mladi naš vitez brez las! Dasi je to pokrivalo bilo pregrozno vojaško, bil je obraz, ki se je skrival pod njim, vendar prav miroljuben in črni kodri, ki so se izpod rjavega železa usuvali na rame, dajali so nekaj dekliškega temu obrazu. Navzlic bojni opravi, v kateri je tičal, navzlic močnemu oklepu, pod katerim je sopesel z nekako težavo, in navzlic velikanskim ostrogam, ki so mu tičale ob petah, naš junak ni napravljaval vojaškega vtisa. Povsod mu je silil človek »miru in sprave« na dan!

Ta »orjak« je jezdil torej ob strani duhovnika ter z veliko, vdano spoštljivostjo obračal proti njemu svoj z železom obvit obraz.

»Vi torej, prečastiti gospod protonar,« vprašal je ravno v tistem hipu, »ne verujete, da se nahaja v zakladih narave nekaka tinktura, ki izpreminja vsakovrstne kovine v čisto zlato?«

»Nemogoče ni,« odgovori protonar doktor Janez Ljudevit Schönleben, »in ako hoče naš Bog, ki je ustvaril vse, nastane tudi taka tinktura. Moje mnenje pa je, da bi bilo potem slabše na zemlji! Mnogo zlata, mnogo pregrehe! Ergo je Bog ni ustvaril le tinkture, ker ni hotel pomnožiti pregrehe ter ne za vedno postaviti v sredo slabotnega človeštva tistega zlatega teleta, okrog katerega je že izvoljeno ljudstvo v puščavi plesalo. To je moje mnenje, mi liber baro!«

»Velečastiti gospod protonar!« zdihne mladi baron, »moja vednost je revna, in s teološko sveto vašo učenostjo se ne predrznem boriti! Preponižno pa vendar menim, da so v skrivnostih ustvarjenega sveta, ki so samo podoba skrivnosti našega svetega Boga (katerega častim iz vsega srca!), tudi tiste moči, katere bi skuhale, naj je po ,koncentrovani ekstrakciji, naj je po kaki drugi poti, čisto zlato in pa – kamen philosophorum!«

»Bog nam v svoji modrosti ni odkril vseh skrivnosti,« odgovori protonar, »in če naj nam po njegovi visoki volji kaj skritega ostane, ostalo nam bode to skrito do konca človeških dni! Tu nam ne pomaga nikaka ,chimia'!«

Rahel smeh se je prikazal na resnem licu učenega gospoda.

»Vi tedaj tudi ne verujete, gospod protonar,« vpraša baron živo, »da se daje iz naravnih prikazni tolmačiti temna prihodnost naša? Vi ne verujete, da se iz besed, ki se dado zložiti iz črk mojega ali vašega imena, daje sklepati na moje ali vaše lastnosti? O vsem tem mi je pravil star žid, ki sem ga na svojem potovanju v starem Bambergu obiskal lansko leto. Odkril mi je različna arcana, in sam sem kriv, če mi ni vse ostalo v pregrešni moji glavi!«

Protonar Schönleben se je lahko zasmel.

»Pokažite mi svojo vednost, mi leber baro,« je dejal dobrovoljno, »odkrijte mi svojo skrivnost!«

»Ali naj vzamem jako častito vaše ime?« vpraša oni z radostjo.

»Ne mojega ne vašega imena! Saj so vam znane moje lastnosti in vaše meni!«

»Tudi prav! Ali katero ime naj vzamem?«

»Vzemimo prevzvišeno ime presvetlega vladarja!«

»Leopoldus!« vzklikne mladi vitez ter se ponosno dvigne v sedlu. Bilo je to ime, ki je tedaj navduševalo vsako plemenitaško srce; tedaj, ko so stanovi in vsi vdani podložniki koprneli na prihod ljubljene vladarja.

»Radoveden sem!« in doktor Schönleben ustavi svojega konja. Tudi mladi baron stori tako.

»Leopoldus!« vzklikne še enkrat. Nekaj časa premišljuje potem, kako bi se sestavile besede iz črk, katere so v imenu cesarjevem. Končno izpregovori kipeče:

»Pello duos! Dva bode podrl v prah in prisilil v pobeg. Z ene strani mu kaže zobe ošabni Galec, po naših zemljah hlepeč! Na drugi strani pa razteza penasti goltanec krutosrčni Turčin! Ali oba bode naš Leopoldus potolkel, kakor je potolkel Jozua Moabičana in Gateje! Pello duos!

»Bene!« pohvali ga Schönleben, »in upajmo, da se uresniči to vaše prerokovanje! No,« dostavi potem, čutivši, da hoče vitez še govoriti, »ali vam teče vir preroštva?«

»Sol de lupo! Pobil bode osebno Osmana, tega volka tracijskega, ki že toliko sto let sesa kri iz matere Evrope ter tepta po svetih gredicah svetega krščanstva! Ali najvišjemu našemu gospodu pa bode od tega volka izšla slava, soncu enaka!«

»Pristavite še tretje!« reče Schönleben, »in potem se rad klanjam vaši vedi, ki mi je bila do sedaj neznana!«

»Vivat Leopoldus! Duplo sole! Na njegovi duši se žarita dve sonci, svetu v strmenje! Prvo svetlo sonce je cesarska njegova modrost; drugo in od prvega še bolj žareče pa je njegova milost, njegova ,clementia', njegova neskončna ljubezen, ki objema vse nas! Zategadelj vidite, prečastiti go-